

קודמת. מצטרפים אליו תירגומו של **חיים איזק** לי- בחירתה של סופי מאת **ויליאם סטיירון**, ותירגומו של **אריה אהרני** מבית-אלסא לספריו של **שלום עליכם** מנחם מנדל, סנדר בלאנק וסטפניו.

שנת תשמ"א הביאה לסגירתם של שני כתבי-עת: מחברות בעריכת יהושע קצו ויורם ברנבווסקי, שהיה כתבי-עת מעולה, ופרוזה, אשר עורכו יוסף קרייב, הודיע על סגירתו בראשית השנה הבאה.

תשמ"א המחשה את תהליך שקיעתו של דור-המלחינים השני בישראל, ואת חוסר החיוניות היצירתית של מלחינים כנועם שריף, כנ-ציון אורגד ואחרים מבני דור זה. השנה העלתה לבמה דור חדש של מלחינים, שהבולטים ביניהם הם יוסי מר-חיים, אריק שפירא, עידו אכרבייה ורון קולטון, שהצליחו להעניק ליצירה המוסיקלית הישראלית, מימד חדש, מודרני, בעל נימה אקטואלית, ולעיתים אף פוליטית וחברתית.

אחת היצירות הבולטות שבוצעו בארץ בשנים האחרונות הייתה יצירת המלחין הצעיר אריק שפירא, עילאבי, עילאבי, גירסה מושרת בערבית של השיר שחקי, לשאול טשרניחובסקי. יצירתו של שפירא היא בעלת אקטואליות פוליטית-חברתית נועזת, והיא מאחדת בקירבה אלמנטים של תרבויות המערב והמזרח. בתשמ"א התעלה קהל-שוחרי המוסיקה מעל לרמת עסקניה-המוסיקה, כאשר במהלך ההתחרות עלי-שם אר-תור רבינשטיין נלגינה בפסנתר, העדיף את הגיבור של התחרות, הפסנתרן הבריטי בריסטיאן בקשוא, על פני החלטת הברית-השופטים, ועורר שעוררה רבתי. המנצח ממוצא הודי, זובין מהטה, המשיך זו השנה ה-11 להתייחס לתזמורת הפילהרמונית, שהוא מנהלה האמנותי, כאל בן-הדור, והעדיף למקד את פעילותו המוסיקלית בתזמורות אחרות. בעוד ישראלים רבים מנהלים תזמורות מעולות בעולם, מנהל אמנותי אחר, העולה-המרוסיה רודולף ברשאי, נטש את האנסמבל הקאמרי אחרי סידרה של חיכוכים, תוך שהוא מגשים את נבואת המסתייגים מפניו, שאמרו, עם הגיעו ארצה: „האנסמבל הקאמרי הוא לגביו רק תחנת-ביניים“.

תיאטרון

בתשמ"א היה התיאטרון הישראלי משול לרוח-רפאים של עצמו. בלטו בו הצגות ראווה-ניות של מחזות שיקספיר, דייסה של קומדיות קלילות מייבואות מברודוויי, וניסיונות מוגבלים להצדיק את הקידום האמנותי של התיאטרון באותן במחזות בעל-ערך.

השנה ראתה את שקיעתו המהירה של תיאטרון באר-שבע לאחר זריחה קצרה, את הכוונות הטובות של ערד קולטור בהקמת להקה במסגרת פרויקט נווה צדק את השחיקה של סיגנון נולד צ'לסון, ואת הפיכת כל התיאטרות לתיאטרון אחד שניתן לכנותו „בימקאמרי“. המחזאי ניסים אלזני לא תרם השנה מאומה. יהושע סובול נכשל בניסונו להתמודד עם הנושא של „מלחמות היהודים“, בעוד שחנן לויין הצליח לשמור על הויכח האחרון במחזהו יסורי איוב.

למסכת הכשלונות של התיאטרון הישראלי בשנת תשמ"א מצטרף ניסיון עקר של החוג-לתיאטרון באוניברסיטת תל-אביב לגלות את המחזאי האירי סמיואל בקט, תחת להתמודד עם בעיות רלוונטיות של התיאטרון הישראלי, אם כי סמכותה היצירתית של ערנה שביט, במסגרת האקדמית של התיאטרון, שבה למקום הראוי לה. ירידתו מן הארץ של הכמאי הוותיק פיטר פריי היה סמל נוסף של התהליך הבולט בתיאטרון הישראלי, המחסל את כישורונותיו ויוצריה.

נקודת-האור הבולטת ביותר היתה השנה הצגתו של השחקן אשר צרפתי בעיבוד סיפורי של פרנץ קפקא מושבת העונשין. במסגרת תיאטרון החדרנות. יתכן שאת התרומה הנכבדת ביותר לניווט התיאטרון הישראלי העניקה המועצה לתרבות ולאמנות, שהפכה את התיאטרות למלחכי-פיננסה, המשוללים מניע יצירתי כל-שהו. בריקנותו הזכיר התיאטרון הישראלי תשמ"א את התיאטרות הממשלתיים במזרח-אירופה, אלא שחסר בו חוץ היצירתי של תיאטרות אלה.

צופת: מושבת העונשין

ספורט

הטניסאי שלמה גליקשטיין (23). הוא ספורטאי מס' 1 בישראל. הספורטאי בעל מיבנה-הגוף הכבד, המתאמן מאז גיל 10 על מיגשי הטניס ברמת-השרון, הפתיע בהישגיו מרשימים לא רק בקנה-מידה ישראלי, אלא בקנה-מידה בינלאומי. לאחרונה דורג במקום ה-34 בדירוג המחשב העולמי, ובשנתיים האחרונות הוא דמות מכובדת על מיגשי-הטניס בעולם.

בתולדות הספורט הישראלי לא היה ספורטאי אחד שהגיע להישגים עולמיים כמוהו, שהפכוהו גיבור הציבור היהודי, בייחוד במערב-אירופה ובארצות-הברית. יהודים מכל רחבי העולם נוסעים כדי לצפות במישחקיו. בין הישגיו נמנים ניצחונות על טניסאים מהעשיריה הראשונה והשניה בעולם.

שלמה גליקשטיין הוא הראשון שהעלה את ישראל על מפת הטניס העולמי, ואין ספק שבזכותו פורח מרכז הטניס ברמת-השרון, שבוודאי יעמיד בעתיד טניסאים נוספים, שיגיעו אף הם להישגים מרשימים. יורשו המיועד הוא שחר פרקליב, בן 19, שגליקשטיין חווה לו הישגים גדולים.

גליקשטיין אינו סובל, כשאר הספורטאים, מחיסרון-

כיס למימון עיסוקו הספורטיבי היקר. שתי חברות ישראליות מממנות אותו והוא נהנה גם מרווחים במישחקיו בעולם.

שונה היה מצבם של שימשון ברקמן (23) ואיתן פרידלנדר (22), שהיו בשנה שעברה אלופי העולם בשיט-מיפרשיות מדגם 420. ושהפסיקו השנה להתאמן בגלל חוסר-מימון. את מקומם של הבוגרים בענף ימי זה תפסו האחים אדיר ואלדר עזרא בני ה-17, שהגיעו השנה להישג מכובד כשזכו באגוסט במקום הראשון באליפות אירופה לנוער, באגם קומו באיטליה, במיפרשית 420. אולם הצורך במימון כספי נכבד לאימונים, לצורך ולנסיעות כדי לתחר בחוץ-לארץ מאיים עליהם, כמו על קודמיהם בענף זה. „אנחנו מייצגים רק את ספורט-המים. ולא את הספורט הלבן“, אמרו חסידיהם, כשהם מביטים בקינאה בהישגיו של שלמה גליקשטיין.

ארדון: האיש שבקיר

בתשמ"א לא היו מהפכות בתחום האמנות, ועיקרה היה בבסיס הישג והטוב, והיעלמות הדרגתית של הרע והמכוער. משלושת האל-פים הגדולים בתחום הציור, שהיקנו לישראל יוקרה בינלאומית — מרדכי ארדון, אביגדור אריכא ויעקב אגם — בלטו שני הראשונים בהישגיהם, והעמיקו את יוקרת האמנות הישראלית. ראש וראשון היה ארדון, האיש שהביא לישראל את מסורת האמנות של הבאו-האוס, כשלימד באקדמיה בצלאל וניהל אותה בשנים 1940–1952. השנה העניק חווייה יוצאת-דופן לעולם-האמנות הבינלאומי, בתערוכת היחיד שלו בגלריה מס' 1 בעולם, מולברו בניו-יורק. ציוריו של ארדון, היונקים ממסורת ישראל, מספר הזוהר, מילדותו בישיבה ומאהבתו לכל סמלי הדת היהודית הצופים בנושאים שדיברו ביותר ללב האמן הזה בעשור האחרון: מיבצע אנטבה ומילחמת יום-הכיפורים. הוא הנציח כל אחד מהם בטרופיטון-ענק, שכבש את לבבות הצופים. בסוף תשמ"א היה עסוק במיפעל-חייו, בבית המלאכה של גדול אמני הוויטראז' בעולם, במרחק של שתיים מאפריס, יצר את הוויטראז'ים הענקיים שיעטרו את חלונות בית הספרים הלאומי בירושלים. יתכן שהם לא יהיו פחות מפורסמים מהחלונות שצייר מארק שאגאל לבית-הכנסת של הדסה בירושלים.

מיפעל-ענק נוסף שעשה ארדון, ושהושלם השנה, היה ציור 20 שטיח-יקיר ענקיים, שיקשטו בקרוב את קירות בית-החולים החדש שערי צדק בירושלים. סיפור השטיחים החל לפני כשנתיים, כשהוזמן ארדון לביתו של מיליונר וסיפור לו כי חלומה הגדול הוא לצייר את בריאת-העולם על-פני האגדה שבספר הזוהר. אגדה זו מתארת כיצד באו כל האותיות לפני הקדוש-ברוך-הוא, וביקשו, כל אחת לחוד, להיות האות שבשמה ייבא העולם. אותו סיפור זכה להיות מונצח על גבי עשרים שטיח-יקיר שהמיליונר מימן את ייצורם, וארדון תרם את הציורים שלפיהם הוכנו השטיחים. שטיחים אלה סובבים עתה ברחבי ארצות-הברית, ויגיעו בקרוב לישי-ראל, למקומם הקבוע.

האליף השני, שהטביע את חותמו השנה על האמנות הישראלית, הוא אביגדור אריכא. כמו ארדון, מחלק גם אריכא את זמנו בין פאריס וירושלים. הוא הצייר הישראלי היחיד שציוריו תלויים דרך-קבע באוסף המוסיאון החשוב ביותר בצרפת, מרכז פומפידו בפאריס. אריכא בלט השנה בשני תחומים: תערוכת-יוקרה במוסיאון העיר דיזון, וכהונתו כאוצר התערוכה של אחד מגדולי-האמנות של כל הזמנים, ז'אן אוגוסט אנגר, המוצגת במוסיאון ישראל בירושלים. רק אמן כמו אריכא, הרשם המעולה ביותר בישראל, יכול היה להתמודד עם משימה זו. לערוך עבודת-מחקר במשך שנתיים ולהציג את עבודות אחד מגדולי הציירים והרשמים של המאה ה-19, בתערוכת „אמנות ישראלית מ-1920 עד 1980“, שהוצגה הקיץ במוזיאון מודיאנו בניו-יורק, היה אריכא היחיד מכל שאר האמנים שזכה בחדר נפרד משלו לתצוגת ציוריו.

בין הפסלים בלט יוסי בראל בפסלי גבס. הוא הביע מסר חברתי עמוק, יחד עם ערכים אסתטיים, ריי-שמי היו אכסרסיביים ואנטי-מילחמתיים, כבצע אדום, ובלטו בהם גדרות-התיל, תערוכת פסלי-השיש שלו הוכיחה, שמלבד מסר חברתי ובעיות השעה, הוא מסוגל גם ליצור כסיגנון הישג.

פסל צעיר אחר, שבחר להציג הרחק משאון העיר, היה יוסף אסא, ארכיטקט במקצועו, שלמד בפרינצה. הוא מייג אמנות מושגית — פסלים הנמשכים על פני כמה אולמות, והיוצאים לחצר המוסיאון — עם מסורות העבר, תרבות יוונית רומית ועוד. הוא תרם לעיצוב אנדרטות לנופלים בכמה מקומות בארץ. פרויקטים אלה, האחד במודיעין והשני לנופלי גולני בצפון, הן יצירות אמנות מעולות, ומהוות חלק מתרבות ישראלית מתפתחת והולכת.

היו גם מאורעות מכוערים. ביגלל רצונם של קיבוצי הגליל העליון להציג את אמניהם, ולערוך אירוע אמנותי ברמה של יריד דוקומנטה בקאסל, הוזמנו אמנים טובים יותר או פחות, שלהטותם להציג בכל מחיר לא איפשרה להם לבדוק בקנקן. מישר-ההינוך לא תמך באירוע, וכך, באותה עת שקיבוצי הגליל העליון, וזעקים לתמיכת מישר-ההינוך עבור כל פריט קטן, כמו מקרן שיקופיות, טענה שאין להם כסף, הם טרחו והוציאו מיליוני לירות על אירוע שגולת-ההכותרת שלו היתה חשיפת החזה של אמנית זרה בשם שרלוט מורמן, והטלת-מימי, לעיני הציבור והאמנות, של מוטי מזורח. היה זה עלבון לאמנים רציניים כמו פינחס כהן או מיכאל גיטליין, שהתפתו להשתתף בתל"ח-80.

גליקשטיין: 34 בעולם

